

Justyna DOROSZCZYK

Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk

GEOPOLITYKA ROSYJSKICH SPEC SŁUŻB – WPŁYW ŚRODOWISKA SIŁOWEGO NA IDEĘ IMPERIALNEJ ROSJI

Abstrakt:

Rosyjskie służby specjalne to filar stabilizacji systemu politycznego w Rosji, jak również istotny fundament antyzachodniej, imperialnej idei geopolitycznej. Etyka spec służb, specyficzna wizja świata „nie-rosyjskiego”, jako stwarzającego permanentne zagrożenia wywiadowcze, wpisuje się w antyzachodnią linię geopolitycznej retoryki władz na Kremlu. Spec służby jako filar antyzachodniej retoryki geopolitycznej nie tylko konsolidują imperialną wizję Rosji jako hegemonia w przestrzeni postsowieckiej, lecz również wpisują się w rosyjski mit służb jako elity zdolnej zabezpieczyć imperialną pozycję Rosji. W kontekście imperialnej geopolityki służby specjalne, ich wartości, korporacyjna kultura oraz etyka, stanowią ważne zaplecze polityczne i ideologiczne władzy w Rosji, która dyskontuje potencjał służb specjalnych na poczet realizacji celów polityki wewnętrznej, jak również zagranicznej.

Słowa kluczowe: FSB, Putin, Rosja, geopolityka imperialna, służby specjalne.

Wstęp

Rosja w okresie dwóch kadencji prezydenckich Władimira Putina określa się mianem państwa, w którym rzeczywistą władzę zarówno polityczną, jak i dominującą pozycję w dyskursie geopolitycznym stanowi korporacja spec służb. Środowisko *siłowników* podziela nie tylko ukształtowane w czasie służby w KGB wspólne wartości, lecz łączy je również specyficzna orientacja geopolityczna, której centrum stanowi koncepcja silnego, mocarstwowego państwa rosyjskiego. Powszechne w kręgach rosyjskich służb specjalnych specyficzne wartości, patriotyzm, aprobatą idei silnego przywództwa politycznego oraz ich wysoka pozycja w systemie politycznym Federacji Rosyjskiej, determinuje ideologię państwową, jak również priorytety polityki wewnętrznej i międzynarodowej. Silna pozycja organów bezpieczeństwa państwowego w systemie politycznym określa myślenie geopolityczne o Rosji jako niezależnym od „nie-rosyjskiego”

Doroszczyk, J., Geopolityka rosyjskich specsłużb – wpływ środowiska siłowego na Ideę Imperialnej Rosji, Przegląd Geopolityczny, 21, 2017, s. 101-116.

świata imperium na miarę XXI wieku. *Siłowiki* z powodzeniem dyskontują nacjonalistyczny, antyzachodni zwrot w retoryce geopolitycznej władz na Kremlu. Jednocześnie środowisko specsłużb to istotny, kluczowy filar utrzymania stabilności reżimu politycznego, jak również grupa uzurpująca sobie szczególne miejsce w społeczeństwie rosyjskim (Borogan, Soldatow, 2011, s. 19).

W obecnym reżimie politycznym służby specjalne zajmują uprzywilejowaną pozycję. Jako sól ziemi, swoista rosyjska „nowa arystokracja”, specsłużby wpisują się w czekistowski mit służby jako elity, której patriotyzm oraz zaangażowanie gwarantuje ochronę i realizację narodowych interesów rosyjskich zarówno w skali wewnętrznej, jak i międzynarodowej. Mit elitarności specsłużb sprzyja konsolidacji wizerunku struktur siłowych, jako zaplecza geopolitycznej linii Kremla, której rdzeniem jest koncepcja Rosji jako imperium, hegemonia w przestrzeni postradzieckiej oraz suwerenny podmiot na arenie międzynarodowej realizujący rosyjską, niezależną rację stanu. Nie ulega wątpliwości, iż w okresie prezydentury Władimira Putina służby bezpieczeństwa państwowego zyskały na znaczeniu jako istotna struktura w rosyjskim systemie politycznym, a tym samym środowisko odgrywające znaczącą rolę w kształtowaniu rosyjskiej doktryny geopolitycznej. Zrozumienie fenomenu postępującej od 2000 roku *FSB-fikacji* władzy jest kluczowe w ocenie i interpretacji aktywności Federacji Rosyjskiej.

Sukcesorka KGB - Federalna Służba Bezpieczeństwa - to obecnie nie tylko fuzja policji politycznej i agencji wywiadowczej, lecz przede wszystkim istotne zaplecze polityczne reżimu putinowskiego oraz środowisko kształtujące ideologię państwową i kierunki rosyjskiego myślenia geopolitycznego. W retoryce geopolitycznej władz na Kremlu faktor bezpieczeństwa jest traktowany jako podstawowe narzędzie osiągania celów politycznych, a to z kolei sprzyja rozszerzaniu kompetencji specsłużb w systemie politycznym, jak również zwiększa potencjał mitu czekistowskiej elity.

Siłowiki to nie tylko grupa zajmująca wysokie pozycje w systemie władzy i dominująca w bliskim otoczeniu prezydenta, lecz przede wszystkim symbol środowiska specsłużb i ich wpływu. Struktury bezpieczeństwa państwowego aktywnie wspierają koncepcję geopolityczną, która implikuje misję „odzyskiwania” imperium, oraz konsolidowania porządku wewnątrz władzy. Organy bezpieczeństwa państwowego to obecnie jedno z najsilniejszych źródeł antyzachodniej retoryki Władimira Putina. *Siłowiki* stanowią główne zaplecze organizacyjne i informacyjne prezydenta Federacji Rosyjskiej. Specyficzna percepcja świata jako przestrzeni dzielącej się na „figurantów” i „agentów” stwarzających potencjalne zagrożenie Rosji, sprowadza się do formułowania oraz promowania w warstwie oficjalnej retoryki władz konkretnej koncepcji geopolitycznej. Specsłużby są identyfikowane z elitą funkcjonującą niejako ponad prawem, co z kolei jest skorelowane ze specyficznym podziałem świata na tych, którzy należą do struktur siłowych, do tzw. „swoich” – moralnie

nienagannej, nieskazitelnej elity, matecznika wartości¹ oraz do tych, którzy nie należą do środowiska specusłużb – „inspiratorów” współpracujących z wywiadami państw zachodnich, współdziałających na rzecz marginalizacji Federacji Rosyjskiej na arenie międzynarodowej.

Konsolidacja specusłużb prowadzona przez Władimira Putina wpływa nie tylko na wzmocnienie pozycji struktur siłowych, lecz również sprzyja monopolizacji przez służby specjalne myślenia geopolitycznego władz rosyjskich. Środowisko specusłużb charakteryzuje poparcie idei silnych rządów oraz idea dyktatury prawa, której celem było uzdrowienie Rosji po okresie jecynowskiej dezintegracji i destrukcyjnych prób przeszczepienia obcego specyficie rosyjskiej liberalizmu oraz demokracji.

Polityczne i strategiczne wykorzystanie rosyjskich specusłużb na terenie wschodniej Ukrainy egzemplifikuje zdolności ofensywne współczesnych rosyjskich organów bezpieczeństwa państwowego. Charakterystyczny, a zarazem kluczowy dla zrozumienia rosyjskiej geopolityki czynnik antagonizmu cywilizacyjnego między Rosją a Zachodem, postrzeganie i interpretacja rzeczywistości wewnątrzrosyjskiej i międzynarodowej w kategoriach „swój – obcy”, niewątpliwie wzmacnia potencjał specusłużb, w percepcji których obszar postradziecki jawi się jako arena strategicznej rywalizacji ze spiskiem służb Zachodu.

Podstawową praktyką adaptacji potencjału sektora siłowego jako głównego zaplecza informacyjnego i organizacyjnego reżimu Władimira Putina jest realizacja priorytetów polityki wewnętrznej, jak i zagranicznej Federacji Rosyjskiej, co jest integralnie wbudowane w koncepcję geopolityczną, zgodnie z którą Rosja to odradzające się misjonistyczne imperium – matecznik wartości patriotycznych i tradycyjnych, które stanowią alternatywę wobec liberalnego, postmodernistycznego porządku dominującego w społeczeństwach szeroko pojętego Zachodu. Nie ulega kwestii, iż rola służb specjalnych zawiera w sobie potencjał eksplanacyjny nie tylko w kontekście polityki wewnętrznej, lecz również uzasadnia ukraińską strategię Kremla oraz praktykę wykorzystywania rosyjskich służb specjalnych w obszarach żywotnych interesów i wpływów Federacji Rosyjskiej.

Nie bez znaczenia dla problematyzacji fenomenu *FSB-fikacji* władzy i wpływu specusłużb na linię geopolityki władzy w Rosji jest osobista relacja łącząca Władimira Putina ze środowiskiem służb specjalnych. Putina i *siłowików* łączy nie tylko wspólnota światopoglądowa, lecz przede wszystkim wspólna wizja geopolityczna świata oraz kondycji Rosji jako wyjątkowej cywilizacji otoczonej przez agresywny Zachód, dążący do marginalizacji Rosji, skłonny do ingerencji w sprawy wewnętrzne państw spoza kręgu cywilizacji europejskiej,

¹ W. Czerkiesow, *Нельзя допустить, чтобы войны превратились в торговцев*, <http://www.kommersant.ru/doc/812840>, [dostęp: 26.12.2016].

Doroszczyk, J., Geopolityka rosyjskich spec służb – wpływ środowiska siłowego na Ideę Imperialnej Rosji, Przegląd Geopolityczny, 21, 2017, s. 101-116.

respektujących odmienne systemy wartości, realizujących odmienne koncepcje geopolityczne.

Geopolityka spec służb

Geopolityka to nauka o władzy i dla władzy. To nauka o zarządzaniu państwem. Tak geopolitykę definiuje Aleksander Dugin - jeden z naczelných geopolityków rosyjskich promujących ideę imperialnej Rosji (Dugin, 1997, s. 10). W latach 90. XX wieku rosyjska geopolityka ukonstytuowała się jako nowa, konserwatywna kontrideologia wobec westernizacji oraz paradygmatu liberalnej demokracji (Parland, 2005, s. 95). Wraz z upływem czasu i reorganizacją rosyjskich struktur bezpieczeństwa, geopolityka zyskiwała zwolenników zarówno w kręgach intelektualistów i akademików, jak również została doceniona w bezpośrednim środowisku władzy, która obecnie wykorzystuje imperialną geopolitykę do realizacji priorytetów swojej polityki. Idea Rosji silnej w wymiarze wewnętrznym i międzynarodowym to również przewodni motyw działania spec służb, które nie tylko aprobują model władzy wertykalnej, lecz przede wszystkim aktywnie kształtują ideologię państwa, jak również determinują priorytety rosyjskiej polityki wewnętrznej i zagranicznej. Geopolityka rosyjska okresu prezydentury Władimira Putina skoncentrowana na reimperializacji pozycji Rosji, jako przestrzeni tradycji oraz patriotyzmu, jest emanacją naznaczonej samodzierżawiem kultury politycznej, w którą wpisany jest paradygmat spec służb jako politycznego zabezpieczenia stabilizacji reżimu. Silna pozycja spec służb w hierarchii instytucji państwowych wynika z faworyzacji struktur siłowych jako dysponujących politycznym, jak i ideologicznym potencjałem użytecznym w procesie konsolidacji władzy.

Główną, kluczową rolę we współczesnej rosyjskiej geopolityce wspieranej przez środowisko spec służb odgrywa czynnik strategicznej konfrontacji między dwoma typami cywilizacji – *tellurokracji* i *talassokracji* oraz eurazjatyckiej i atlantyckiej. Podział świata na dwie rywalizujące ze sobą cywilizacje, realizujące odmienne wartości, prezentujące odmienne typy mentalności implikuje konieczność wzmacniania kompetencji struktur siłowych, kreacji mitu elity chroniącej Rosję przed permanentnym zagrożeniem kontrwywiadowczym ze strony Zachodu. Od momentu objęcia władzy prezydenckiej przez Władimira Putina autorytet spec służb jako głównego zaplecza ideologicznego i politycznego uległ znaczącemu wzmocnieniu. Spec służby jako elita państwa są zwolennikiem koncepcji imperialnej Rosji oraz ładu wielobiegunowego, który wyklucza istnienie jednego hegemonu w przestrzeni międzynarodowej. Już od czasów Jurija Andropowa – najdłużej piastującego funkcję szefa KGB, wywiad GPU (*Gławnoje Pierwoje Uprawlenie*) pełni istotną rolę w zabezpieczaniu specyfiki cywilizacji rosyjskiej. Spec służby

stanowiły swoistą „tarczę i miecz” osłaniającą Rosję od wpływów zdegenerowanego, imperialistycznego, spiskującego Zachodu².

Geopolityka specusłużb jest skoncentrowana wokół idei silnego państwa rosyjskiego, które jawi się jako istotny i dysponujący najwyższą mocą sprawczą podmiot na arenie międzynarodowej. Wykorzystanie potencjału ideologiczno-politycznego specusłużb jest elementem rosyjskiej strategii reagowania na nowe – pojawiające się po zakończeniu zimnej wojny – zagrożenia dla integralności Rosji oraz jej pozycji międzynarodowej. Specusłużby aktywnie wspierają ideę rosyjskiego imperializmu, co determinuje priorytety rosyjskiej polityki zagranicznej. Antyzachodni, konserwatywny zwrot w retoryce Władimira Putina stanowi przesłankę do poszerzania kompetencji specusłużb jako filaru bezpieczeństwa Rosji nie tylko w wymiarze wewnętrznym, lecz przede wszystkim międzynarodowym. Mentalność specusłużb, wizja Rosji jako twierdzy obleżonej przez zachodniego najeźdźcę jawią się jako elementy odgrywające znaczną rolę w konsolidacji imperialnej wizji Rosji.

Innym istotnym czynnikiem geopolityki specusłużb jest szpiegomania. Zasadność oczyszczania Rosji z potencjalnych kolaborantów i agentów wrogię Zachodu uzasadnia konieczność reorganizacji struktur siłowych poprzez wzmocnienie ich pozycji w systemie politycznym Federacji Rosyjskiej. Dokonuje się ono przez utworzenie w kwietniu 2016 roku Federalnej Służby Gwardii Narodowej (ros. Rosgwardii) na bazie wojsk wewnętrznych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, oraz prawdopodobne scalenie głównych rosyjskich specusłużb w jedno Ministerstwo Bezpieczeństwa Państwowego³.

Autorytet służb specjalnych jest wykorzystywany jako narzędzie konsolidacji antyzachodniej, imperialnej idei rosyjskiej, która przeżywa swój renesans od 2012 roku. Konserwatyzm, wiara w misję Rosji jako nosicielki wartości tradycji zakłada percepcję specusłużb jako elity społeczeństwa rosyjskiego zrzeszającą najznamienitszych obrońców czystości rosyjskiej substancji cywilizacyjnej przed wrogimi neoimperialistycznymi aspiracjami Zachodu. Uwzględniając antyzachodni rys rosyjskiej idei specusłużby funkcjonują zgodnie z zakorzenioną w rosyjskiej tradycji imperialnej kliszą, w myśl której Zachód nieodmiennie funkcjonuje jako wróg – antagonistą tradycyjnej rosyjskości, inspirator „kolorowych” demokratycznych rewolucji. Intensyfikacja antyzachodniego sentymentu, która charakteryzowała okres zimnej wojny, decydowała o orientacji władz sowieckich w latach 60. XX wieku, gdy Jurij Andropow powołał słynny Zarząd V KGB do spraw walki z dywersją ideologiczną i walki z dysydentami. Utwierdziło się wówczas przekonanie o konfrontacyjnym charakterze Zachodu i Rosji, jako cywilizacji o odmiennych genotypach kulturowych oraz doświadczeniach historyczno-politycznych. Nie

² A. Pomanow, *Спецслужбы и геополитика*, <http://my.arcto.ru/public/9potapov.htm>, [dostęp: 23.12.2016].

³ S. Operow, I. Safranow, *Министерство чрезвычайных полномочий*, <http://kommersant.ru/doc/3093174>, [dostęp: 25.12.2016].

ulega kwestii, iż Rosję i Zachód dzieli percepcja potencjału spec służb oraz wartościowanie struktur siłowych jako narzędzia realizacji celów polityki wewnętrznej, jak i międzynarodowej. Rdzeniem rosyjskiej idei wspieranej przez *siłowników*, jak i integralnej logiki spec służb jest czynnik bezpieczeństwa państwowego. Pod względem geopolitycznym podstawą logiki spec służb jest deprecjonowanie oraz kompromitacja znaczenia cywilizacji Zachodu, oraz jednoczesna ekspozycja unikatowego charakteru cywilizacji rosyjskiej, której wartości tradycyjne oraz moralne dominują nad zdemoralizowanym, zracjonalizowanym charakterem tzw. „zgnilego Zachodu”. W tym kontekście rosyjskie służby specjalne jawią się jako jedyne środowisko, które ze względu na swój elitarny charakter jest w stanie wyprowadzić Rosję z chaosu postmodernistycznego liberalizmu oraz uchronić przed zachodnimi próbami inspiracji „kolorowej rewolucji” demokratycznej w warunkach rosyjskich.

Światopogląd spec służb, podobnie jak i Władimira Putina charakteryzuje stale aktywna, reprodukowalna klisza „zgnilego Zachodu”, która odnosi się do charakterystyki porządku społecznego oraz norm moralnych determinujących charakter cywilizacji Zachodu, która jest definiowana jako cywilizacja schyłku, rewizji tradycyjnej tożsamości oraz postępującej erozji norm moralnych oraz redukcji czynnika narodowego na rzecz postmodernistycznej nieokreśloności. Percepcja Zachodu jako zdemoralizowanego wroga sakralizowanej rosyjskości odzwierciedlają wyniki badań przeprowadzonych przez niezależne Centrum Levady. Według przeprowadzonych badań w 2013 roku ok. 38% respondentów wskazało Stany Zjednoczone Ameryki jako jednoznacznego i głównego wroga Rosji⁴. Identyfikacja zachodniego wroga Rosji, społeczna akceptacja dla politycznej narracji Władimira Putina może odzwierciedlać również poparcie dla wykorzystywania organów bezpieczeństwa państwowego jako struktury o znacznym potencjale politycznym oraz ideologicznym.

Wzmacnianie potencjału spec służb utwierdza ich pozycję jako istotnego zaplecza ideologicznego reżimu putinowskiego. Służby specjalne ze względu na ukształtowaną binarną mentalność, której rdzeń stanowi podział świata na „swoich” – moralnie nieskazitelnych obrońców Rosji i jej interesów narodowych oraz „obcych” – zachodnich inspiratorów-szpiegów prowadzących akcje, których celem jest neutralizacja lub finalna destrukcja potencjału Rosji, stanowi integralny element geopolityki generałów, która wykazuje kompatybilność z nacjonalistyczną, antyzachodnią retoryką Kremla oraz wpisuje się w specyfikę wewnętrznego funkcjonowania reżimu oraz modelu władzy Władimira Putina. Dominacja przedstawicieli spec służb w najbliższym otoczeniu prezydenta oddziałuje nie tylko na procesy decyzyjne, lecz również konsoliduje putinowską

⁴ «Левада-Центр»: главным врагом россияне считают США, <http://www.levada.ru/2013/06/18/levada-tsentr-glavnym-vragom-rossiyane-schitayut-ssha/>, [dostęp: 25.12.2016].

Doroszczyk, J., Geopolityka rosyjskich spec służb – wpływ środowiska siłowego na Ideę Imperialnej Rosji, Przegląd Geopolityczny, 21, 2017, s. 101-116.

wizję świata i zagrożeń kontrwywiadowczych (Menkiszak, 2015, s. 5). Demonstracja siły, eksponowanie czynnika bezpieczeństwa państwowego Rosji zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i międzynarodowym, sprzyja konsolidacji potencjału spec służb jako istotnego zaplecza geopolitycznego, ideologicznego oraz politycznego.

Bezpieczeństwo państwa – element geopolityki spec służb

Eskałacja czynnika bezpieczeństwa państwowego wpisuje się w antyzachodni nurt rosyjskiej geopolityki okresu dwóch prezydentur Władimira Putina. Bezpieczeństwo państwa, ochrona rosyjskiej kultury politycznej przed destabilizującym wpływem „atlantystów”, pod hegemonią Stanów Zjednoczonych eksportujących demokrację liberalną jako ustrój uniwersalny, a więc kompatybilny ze specyfiką każdej kultury niezależnie od szerokości geograficznej, jest rudymentem logiki geopolitycznej rosyjskich służb specjalnych. W rosyjskim myśleniu geopolitycznym organy bezpieczeństwa państwowego, których autorytet i kompetencje uległy znacznemu wzmocnieniu w okresie dwóch prezydentur Władimira Putina odgrywają rolę głównego zaplecza politycznego, jak również ideologicznego. Pośrednio silna pozycja spec służb jest pochodną autorytarnej kultury politycznej, która oddziałuje na antyzachodnią narrację geopolityczną Kremla. Koncentracja na zagrożeniu wewnętrznym – dywersantach-wywrotowcach, „zagranicznych agentach”, ekstremistach zagrażających porządkowi i bezpieczeństwu wewnętrznemu Federacji Rosyjskiej zaważyła na priorytetach politycznych zarówno w skali wewnętrznej, jak i międzynarodowej.

Wykorzystywanie spec służb jako filaru wewnętrznego reżimu politycznego Rosji nie ogranicza się jedynie do operacji zabezpieczających bezpieczeństwo wewnątrz państwa. Na skutek eskałacji czynnika bezpieczeństwa państwowego w narracji geopolitycznej spec służby rosyjskie są wykorzystywane przez władzę jako siła o znacznym potencjale ofensywnym w rejonie tzw. bliskiej zagranicy. Obecność funkcjonariuszy rosyjskich służb specjalnych we wschodniej Ukrainie, czy wzmożona od marca 2016 roku aktywność kontrwywiadowcza Federalnej Służby Bezpieczeństwa na Krymie jest przykładem aktywnego wykorzystania potencjału spec służb do realizacji geopolitycznych priorytetów władz rosyjskich⁵. Aktywną od 2004 roku szpiegomanie spec służb zapoczątkowało oskarżenie byłego przewodniczącego Instytutu USA i Kanady Rosyjskiej Akademii Nauk Igora Sutjagina o przekazywanie amerykańskim służbom specjalnym tajnych informacji o rosyjskich systemach zbrojeniowych i infrastrukturze wojskowej⁶. Istota

⁵ I. Roźdestwieński, *Подвиги контрразведчиков Кого в России судят за шпионаж и госизмену*, <https://meduza.io/feature/2015/08/21/podvigi-kontrazvedchikov>, [dostęp: 27.12.2016].

⁶ W. Sokołow, *Единогласный вердикт присяжных: Сутягин – шпион*, http://www.compromat.ru/page_14747.htm, [dostęp: 28.12.2016].

Doroszcyk, J., Geopolityka rosyjskich speczłużb – wpływ środowiska siłowego na Ideę Imperialnej Rosji, Przegląd Geopolityczny, 21, 2017, s. 101-116.

intensyfikowanej przez FSB w 2004 roku szpiegomanii polegała na podaniu w wątpliwość działania ławy przysięgłych, a w szczególności jej zdolności do zachowania tajemnicy państwowej. Niemniej jednak FSB osiągnęła swój cel dopiero w 2008 roku, kiedy to Duma Państwowa przyjęła ustawę znoszącą instytucję ławy przysięgłych w sprawach związanych z terroryzmem, szpiegostwem oraz zdradą państwową⁷. Wyrok, który zapadł był wyrokiem podyktowanym przez FSB, a jednocześnie potwierdził znaczący potencjał sprawczy służby.

Niezmiennym priorytetem geopolitycznym Kremla jest odbudowanie imperialnej pozycji Rosji w obszarze postsowieckim, który jest postrzegany jako strefa naturalnych wpływów rosyjskich, a jednocześnie jawi się jako arena walki zachodnich i rosyjskich służb specjalnych. Konsolidacja wpływów struktur siłowych, rozbudowa uprawnień przysługujących organom bezpieczeństwa państwowego jest efektem eskalowania czynnika bezpieczeństwa państwowego zarówno w skali wewnętrznej jak i międzynarodowej. Podkreślanie wartości bezpieczeństwa państwowego jest elementem geopolitycznej strategii władz rosyjskich. W kontekście bezpieczeństwa państwowego i jego znaczenia w procesie realizacji geopolitycznych priorytetów speczłużby są przedstawiane jako „tarcza i miecz” chroniący nie tylko wewnętrzną integralność reżimu putinowskiego, lecz przede wszystkim środowisko opowiadające się za imperialną koncepcją Rosji. Dominacja siłowików w otoczeniu prezydenta izoluje prezydenta Federacji Rosyjskiej od wpływów i opinii innych grup, a w efekcie blokuje pojawianie się nowych, odmiennych tendencji geopolitycznych. Na skutek eskalacji czynnika bezpieczeństwa państwowego oraz konsolidowania wpływu struktur siłowych na ideologię oraz priorytety polityczne władzy znacznej marginalizacji uległo znaczenie grup i klanów w otoczeniu Władimira Putina, które nie podzielają imperialnej, antyzachodniej linii geopolitycznej (O’Grady, 2009). Dwie główne rosyjskie speczłużby FSB i GRU o znacznym potencjale geopolitycznym są wprawdzie spadkobiercami sowieckiego KGB, niemniej jednak – w przeciwieństwie do „organizacji-matki” – obydwie dysponują znacznie szerszym zasięgiem oddziaływania. Wpływy rywalizujących ze sobą agencji FSB i GRU nie ograniczają się do terytorium Federacji Rosyjskiej. Możliwość globalnego oddziaływania FSB i GRU umożliwia rosyjskim władzom wykorzystanie potencjału agencji wywiadowczych do realizacji strategicznych celów rosyjskiej polityki zagranicznej, a tym samym do realizacji określonej, imperialnej koncepcji geopolitycznej.

⁷ R. R. Kriwobok, *Госдума отменила суды присяжных для обвиняемых в терроризме*, <https://ria.ru/society/20081212/157065675.html>, [dostęp: 28.12.2016].

Ideologia *siłowników* - silne państwo jako zabezpieczenie wpływów specsiłżb

Współczesna ideologia *siłowników* znacznie różni się w porównaniu z okresem sowieckim. Współcześnie rosyjskie specsiłżby nie są obciążone bagażem ideologii komunistycznej. Brak oficjalnej, implikowanej przez państwo ideologii w żaden sposób nie deprecjonuje roli struktur siłowych w systemie instytucji państwowych oraz w rosyjskim myśleniu geopolitycznym eksponującym czynnik bezpieczeństwa państwowego, jak również wartościującym potencjał specsiłżb w realizacji strategicznych priorytetów zgodnych z rosyjską racją stanu na arenie międzynarodowej. Służby specjalne żywią przekonanie, iż jedynie silne przywództwo, kontrola państwa nad strategicznymi obszarami gospodarki jest w stanie zagwarantować stabilny wzrost potencjału Rosji jako imperium. Struktury siłowe podtrzymują wizję Rosji jako supermocarstwa kontrolującego *russki mir* – wspólnotę cywilizacyjną obszaru postsowieckiego⁸.

Od początku prezydentury Władimir Putin dążył do osłabienia wpływów liberalnych ekonomistów proponujących wolnorynkowe reformy, których podejrzewał o współpracę z oligarchami. Putin ograniczał sukcesywnie wpływy polityczne oligarchów na rzecz wzmocnienia pozycji *siłowników* – przedstawicieli struktur siłowych oraz służb specjalnych. Przesłanką do odbudowy i konsolidacji politycznego potencjału specsiłżb była nie tylko wspólnota światopoglądowa, wspólne wartości oraz mentalność ukształtowana w okresie służby w KGB, lecz również idea porządkowania spraw wewnętrznych Rosji, idea silnej władzy wertykalnej, rządów prawa, do której realizacji wymagane było wzmocnienie potencjału specsiłżb – filaru politycznej stabilizacji oraz antidotum na chaos i dezintegrację stanowiącą efekt eksperymentu demokratycznego przeprowadzonego w okresie prezydentury Borysa Jelcyna. Rdzeniem ideologii *siłowników* jest koncepcja Rosji jako mocarstwa światowego, co jest pochodną ekspozycji czynnika bezpieczeństwa państwowego od początku pierwszej kadencji prezydenckiej Władimira Putina. Specsiłżby niezależnie od okoliczności międzynarodowych, zdają się wspierać podejście realistyczno-nacjonalistyczne przy jednoczesnej aprobacie koncepcji wyjątkowej tradycji cywilizacyjnego ekskluzywizmu, jak również tendencji powoływania się władz na autorytet struktur siłowych. W okresie dwóch prezydentur Władimira Putina służby specjalne awansowały do rangi korporacji-elity zarządzającej Rosją, a tym samym stanowią filar reżimu politycznego oraz zabezpieczenie wertykalnego modelu sprawowania władzy. Dominacja przedstawicieli struktur siłowych na wysokich pozycjach w państwie, biznesie oraz mediach stanowi efekt lojalności specsiłżb wobec ośrodka władzy

⁸ G. Druzenko, *Геополитика от Патриарха: Царство Небесное vs «Русский мир», <http://web.archive.org/web/20091117114312/http://www.zn.ua/1000/1550/67745/>, [dostęp: 28.12.2016].*

Doroszczyk, J., Geopolityka rosyjskich specsiłżub – wpływ środowiska siłowego na Idee Imperialnej Rosji, Przegląd Geopolityczny, 21, 2017, s. 101-116.

prezydenckiej oraz aprobaty określonej wizji geopolitycznej Rosji jako odradzającego się imperium na miarę XXI wieku (Ebel, 2009, s.63).W perspektywie imperialnej geopolityki specsiłżuby opowiadają się za koncepcją Rosji-Eurazji, cywilizacji odrzucającej wpływy zachodnioeuropejskiej liberalnej demokracji, której implementacja w warunkach rosyjskich doprowadziłaby do redukcji uprawnień i wpływów struktur siłowych na ideologię władzy oraz zmieniałaby priorytety polityczne Kremla, u podstaw których tkwi założenie konieczności powstrzymania ekspansji Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Wsparcie siłowych struktur względem ekspansywnej polityki nasyconej sentymentem antyzachodnim, zorientowanej na pozyskanie hegemonicznej pozycji Federacji Rosyjskiej w obszarze postradzieckim, to główny czynnik definiujący imperialną narrację geopolityczną specsiłżub. Uwzględniając rosyjskie realia, nie istnieje jakakolwiek licząca się opozycja wobec dominacji lojalnych struktur siłowych w najbliższym otoczeniu prezydenta, co z kolei przekłada się na ustalanie priorytetów geopolitycznych w perspektywie długoterminowej i nie zapowiada zmiany trendu konsolidacji organów bezpieczeństwa. Specsiłżuby jako „tarcza i miecz”, szpica władzy, elita stojąca na straży bezpieczeństwa państwowego oraz suwerenności Rosji na arenie międzynarodowej stanowią bazę reimperializacji Rosji. Jest to środowisko, którego ideologię wyznacza patriotyzm i zaangażowanie w realizację interesów narodowych Rosji, przy jednoczesnej zdolności do szybkiej adaptacji do warunków międzynarodowych.

Rozszerzanie i umacnianie kompetencji specsiłżub, wzmacniania autorytetu politycznego struktur odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwowe, kształtuje oblicze Rosji jako swoistej *militokracji* (Krysztanowska, White, 2003, s. 301.), która jest bezpośrednim produktem militarystyki, nadekspansji czynnika bezpieczeństwa oraz ewolucyjnego rozszerzania kompetencji, uprawnień oraz mitologizowania statusu służb specjalnych w dyskursie politycznym. Podkreślanie istnienia nieustannego kontrwywiadowczego zagrożenia ze strony Zachodu służy integracji społeczeństwa i władzy wobec wspólnego wroga, jak również sprzyja kreowaniu wizerunku specsiłżub jako „szpic” władzy, elity gwarantującej zachowanie specyfiki rosyjskiej kultury politycznej oraz ochronę przed sterowaną z Zachodu wywiadowczą infiltracją. Specsiłżuby w znacznym stopniu intensyfikują imperialne myślenie geopolityczne Kremla. Mimo iż oficjalna komunistyczna ideologia nie jest już wyznacznikiem działalności rosyjskich specsiłżub, sformowane po 1991 roku organy bezpieczeństwa państwowego przejęły schemat KGB w postaci wartości oraz metod działania, jak również taktyki działań psychologicznych typowych dla sowieckiego KGB. Ideologia współczesnych, sformowanych po 1991 specsiłżub jest niejednorodna i efektywnie adaptuje się do zmieniających się okoliczności. Niemniej jednak jej niezmiennym, integralnym elementem jest respektowanie idei silnej, wertykalnej władzy politycznej wewnątrz państwa oraz idea odbudowy mocarstwowej pozycji Rosji. Wzmocnienie kompetencji i statusu Federalnej Służby Bezpieczeństwa w

okresie prezydentury Władimira Putina zdaje się świadczyć na rzecz tezy o postępującej intensyfikacji wpływów najpotężniejszej sukcesorki KGB na proces formułowania strategicznych celów Federacji Rosyjskiej. Wymiana starej kadry *siłowników* w 2016 nie dowodzi erozji zaufania prezydenta Putina do specsłużb, a jest jedynie egzemplifikacją praktyki wzmacniania reżimowej stabilizacji poprzez obsadzanie strategicznych pozycji państwowych osobami bezwarunkowo lojalnymi, nie posiadającymi zaplecza politycznego, a więc w pełni uzależnionymi od ośrodka władzy prezydenckiej. O konsolidacji wpływu rosyjskich struktur siłowych na antyzachodnią geopolityczną ideę imperialną świadczą wydatki budżetowe przeznaczone na funkcjonowanie organów ścigania. W 2011 roku na aktywność agencji zajmujących się bezpieczeństwem państwa przeznaczono 11% budżetu, zaś w 2015 roku wskaźnik osiągnął pułap 13,5%⁹. Obserwowalna od 2011 tendencja zwiększania wydatków budżetowych na funkcjonowanie struktur siłowych związanych z bezpieczeństwem państwa jest emanacją putinowskiej logiki odbudowy autorytetu służb specjalnych jako filaru stabilności reżimu oraz zaplecza ideologicznego, jak również potężnego instrumentarium realizacji priorytetów politycznych Rosji.

Wspierający idee etatystyczne, koncepcję wertykalnej władzy państwowej *siłownicy* jawią się nie tylko jako lojalne wobec prezydenta środowisko, lecz również potencjalna alternatywa wobec władzy Władimira Putina. Struktury bezpieczeństwa państwowego ewoluują jako struktura opowiadająca się za restauracją władzy państwa jako głównej siły sprawczej zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i międzynarodowym. Inną równie istotną cechą ideologii specsłużb, która może determinować imperialny rys rosyjskiej geopolityki jest patriotyzm oraz poczucie dumy narodowej wynikającej z rosyjskiej historii, tradycji oraz wierność interesom państwa. Tym samym – jak podkreśla Mikołaj Petrow - w hierarchii wartości wdrukowanych w mentalność rosyjskich specsłużb interesy państwa zajmują prymarną pozycję oraz deklasują indywidualne aspiracje (Weir, 2003).

Środowisko struktur bezpieczeństwa państwowego determinuje i wspiera zaostrenie konserwatywnej, nacjonalistycznej, antyzachodniej linii Władimira Putina. Jak podkreśla Andriej Iljarionow, *siłownicy* jako grupa, która wykształciła własną wewnętrzną hierarchię oraz kulturę organizacyjną, posiadają również własną ideologię, którą jest *naszi'izm*. Rdzeniem ideologii *naszi'izmu* jest ekskluzywizm specsłużb jako wyższej klasy społecznej. Podział na „my-nasi” i „oni – inni – oponenci – inspiratorzy” eksponuje istotne znaczenie rosyjskich specsłużb w systemie politycznym jako struktury funkcjonującej poza prawem, służącej interesom władzy i państwa rosyjskiego. *Siłownicy* dominujący w bliskim otoczeniu Władimira Putina to klasa funkcjonująca ponad prawem, co

⁹ Рог. Федеральный закон от 01.12.2014 N 384-ФЗ (ред. от 28.11.2015) "О федеральном бюджете на 2015 год и на плановый период 2016 и 2017 годов", <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=189653&fld=134&st=1000000001,0&rnd=0.6220458355935685#0>, [dostęp: 28.12.2016].

Doroszcyk, J., Geopolityka rosyjskich spec służb – wpływ środowiska siłowego na Ideę Imperialnej Rosji, Przegląd Geopolityczny, 21, 2017, s. 101-116.

umożliwia działania nieusankcjonowane związane z interesami spec służb jako korporacji o wysokim potencjale sprawczym oraz wpływach łączących świat polityki z biznesem (Sixsmith, 2010, s.55). O wysokiej pozycji spec służb w rosyjskim systemie politycznym, jak również konsolidacji ich wpływu na promowane przez władzę imperialne myślenie geopolityczne świadczy obecność przedstawicieli struktur siłowych na wysokich stanowiskach państwowych. Warto odnotować, iż od czasów Michaiła Gorbaczowa do 2002 roku obecność osób wywodzących się ze środowiska służb specjalnych na wysokich pozycjach we władzy państwowej zwiększyła się niemalże siedmiokrotnie (Staar, 2004; por. także Wasiuta 2016. s. 30-31). W aspekcie imperialnej geopolityki niezwykle istotnym wydarzeniem był rozpad ZSRR, który doprowadził do unicestwienia jednolitej ideologicznej tożsamości. Jak podkreśla Aaron Bateman, Rosja od czasów rozwiązania KGB w 1991 przekształciła się w państwo kontrwywiadowcze zarządzane zakulisowo przez korporację spec służb, których dominacja w środowisku prezydenckim izoluje decydentów od narracji prodemokratycznych oraz sprzyja promocji agresywnej polityki wobec państw Zachodu (Bateman, 2014). Paradygmat Rosji jako stabilnego imperium jest integralnym elementem ideologii spec służb, a tym samym stanowi dowód na zaangażowanie struktur siłowych w kreowanie geopolitycznej wizji reimperializacji Rosji, której suwerenne istnienie jest zagrożone przez knowania zewnętrznych jak i wewnętrznych wrogów. W perspektywie geopolitycznej *siłownikom* zależy na pogłębianiu antagonizmów między Zachodem a Rosją jako odrębnymi cywilizacjami, co przekłada się na wzrost społecznego poparcia wobec aktywności politycznej struktur siłowych szczególnie po aneksji Krymu w 2014 roku, która rozbudziła poczucie dumy narodowej¹⁰.

Nie ulega wątpliwości, iż rosyjskie spec służby stanowią narzędzie realizacji ukraińskiej strategii Kremla, zorientowanej na zjednoczenie regionu postsowieckiego jako buforu wpływów rosyjskich. Obecność funkcjonariuszy FSB na Ukrainie jest interpretowana jako pierwsza linia frontu walki z zagrożeniem terrorystycznym, którego siedliskiem – jak podkreślił szef FSB Aleksander Bortnikow na posiedzeniu Narodowego Komitetu Antyterrorystycznego Federacji Rosyjskiej – jest Ukraina. Rozlokowanie spec służb na terytorium Ukrainy jest identyfikowane z koniecznością ochrony Rosji przed zagrożeniem terrorystyczno-dywersyjnym z Ukrainy, lecz przede wszystkim stanowi uzasadnienie konieczności aktywizacji działalności FSB w Donbasie i na Krymie¹¹. Zarzut inspirowania działalności dywersyjno-destabilizacyjnej na Krymie jest podstawą formułowania strategii wykorzystania spec służb w realizacji imperialnej idei, która integruje środowisko władzy oraz

¹⁰ A. Wołodin, *Отношение россиян к процессам, происходящим в армии Российской Федерации*, <https://topwar.ru/62446-otnoshenie-rossiyan-k-processam-proishodyaschim-v-armii-rossiyskoy-federacii.html>, [dostęp: 29.12.2016].

¹¹ *Угроза из Киева: глава ФСБ рассказал об активизации радикалов в Крыму*, https://ria.ru/defense_safety/20161213/1483474708.html, [dostęp: 7.01.2017].

sługb specjalnych. Niemniej jednak zrealizowane przez funkcjonariuszy FSB w listopadzie 2016 roku zatrzymania domniemyanych ukraińskich grup wywrotowo-dywersyjnych na Krymie stanowi niezmienny wektor działalności kontrwywiadowczej rosyjskiej FSB na obszarze postradzieckim, a jednocześnie wpisuje się w antyzachodni, konspiologiczny obraz stosunków międzynarodowych oraz obszaru Ukrainy jako areny walki sługb specjalnych o ustanowienie zakresów wpływu Zachodu i Rosji¹². Walka z tzw. „provokacją ukraińską”¹³ to istotny element kreujący wizerunek sługb specjalnych jako bazy wykonawczej określonych zamierzeń geopolitycznych względem Zachodu. W percepcji rosyjskiej władzy specusługby jawią się jako skuteczny instrument realizacji określonej wizji geopolitycznej również przy wykorzystaniu najnowszych cybertechnologicznych metod oddziaływania. Wykorzystanie potencjału rosyjskich specusługb w realizacji strategii ukraińskiej Kremla, jak również próby wpływu na wydarzenia polityczne poza granicami Federacji Rosyjskiej, świadczą o wysokim potencjale struktur bezpieczeństwa państwowego jako istotnego filaru antyzachodniej koncepcji reintegracji rejonu postsowieckiego oraz inicjowania operacji psychologiczno-dezinformacyjnych na Zachodzie.

Zaangażowanie struktur bezpieczeństwa państwowego w strategię odbudowy imperialnej pozycji Rosji jest praktyką regularną i nie dotyczy tylko i wyłącznie Ukrainy oraz Zachodu. Obecność rosyjskich specusługb na Białorusi zapoczątkuje podpisanie porozumienia o współpracy jednostek specjalnego znaczenia białoruskiego KGB i oddziałów rosyjskiego FSB – a w szczególności specnaz „Alfa” działającego w ramach FSB, w realizacji operacji antyterrorystycznych na terytoriach Rosji i Białorusi. Podpisanie porozumienia o współpracy nie tylko zatwierdziłoby nieodzowność obecności jednostek FSB na terytorium Białorusi, lecz przede wszystkim oznaczałoby zjednoczenie sił bezpieczeństwa obu państw w imię realizacji koncepcji geopolitycznej Rosji – hegemonia na obszarze postradzieckim.

Podsumowanie

Prezydentura Władimira Putina otworzyła *siłownikom* drogę powrotu na kluczowe pozycje państwowe, w rosyjskim biznesie, jak również wzmocniła potencjał ideologiczny sługb specjalnych oraz ich wpływ na imperialną geopolitykę. Nie ulega wątpliwości, iż w okresie dwóch prezydentur Władimira Putina służby specjalne, a w szczególności Federalna Służba Bezpieczeństwa zyskały utracony na skutek rodzącego się w latach 90. kapitalizmu znaczenie oraz onipotentny charakter w rosyjskim systemie politycznym, jak również zdeterminowały formułowanie imperialnej koncepcji Rosji. Mentalność oraz

¹² А. Войко, *В Крыму ФСБ России ликвидировала сеть диверсантов*, <http://www.kp.ru/daily/26567.4/3582506/>, [dostęp: 7.01.2017].

¹³ Песков: *российские спецслужбы борются с провокациями со стороны Украины*, <https://ria.ru/politics/20161124/1482068200.html>, [dostęp: 8.01.2017].

Doroszcyk, J., Geopolityka rosyjskich specusług – wpływ środowiska siłowego na Ideę Imperialnej Rosji, Przegląd Geopolityczny, 21, 2017, s. 101-116.

etyka pracy specusług przenika niemalże każdą dziedzinę funkcjonowania państwa, jak również jest powszechnie obecna w geopolitycznej narracji władz Kremla.

Wpływ specusług na decyzje polityczne, jak również ideologię państwową znajduje swoje odzwierciedlenie w antyzachodnim, nacjonalistycznym zwrocie w myśleniu geopolitycznym okresu prezydentury Putina. Służby specjalne determinują antyzachodnie i imperialne myślenie geopolityczne władzy, które przeżywa swój renesans od 1991 roku, a którego ekspansywny, antyzachodni i nacjonalistyczny wariant ulega intensyfikacji od 2012 roku. W aspekcie wewnętrznym, który w przypadku rosyjskim jest sprzężony z priorytetami polityki zagranicznej, struktury siłowe wspierają koncepcję silnego państwa oraz dążą do zachowania tradycji władzy wertykalnej, która gwarantuje wysoką pozycję organów bezpieczeństwa państwowego oraz zabezpiecza interesy służb. Na wzmocnienie specusług wpływa fakt, iż prezydent Putin był kadrowym pracownikiem KGB, a antyzachodnia orientacja linii geopolitycznej *siłowników* jest nierozzerwalnie związana z koncepcją Rosji jako imperium.

Wyznawany w środowiskach siłowych prymat kontroli państwa nad strategicznymi obszarami rosyjskiej ekonomiki jest jednym z przejawów ekonomicznego nacjonalizmu, który znajduje swoje odzwierciedlenie w postrzeganiu zachodnich wpływów w Rosji jako niepożądanych, czy wręcz zagrażających autorytarnej kulturze politycznej. W kontekście wpływu *siłowników* na geopolityczne myślenie warto nadmienić, iż struktury siłowe aprobują tradycjonalizm w retoryce Władimira Putina. Geopolityczna koncepcja „wielkiej, prawosławnej Rosji – imperium” jest kompatybilna z imperialno-tradycyjnym wariantem świadomości środowiska organów bezpieczeństwa państwowego.

W perspektywie geopolitycznej *siłownicy* podzielają ideę hegemonicznej pozycji Rosji na obszarze Eurazji. Według Aleksandra Dugina ideologiczny profil rosyjskich struktur siłowych należy określać jako eurazjatycki, a samo środowisko specusług jest „gotowe do przyjęcia eurazjatyckiego modelu politycznego”¹⁴. Wzmacnianie kompetencji specusług, restauracja autorytetu struktur siłowych jako filaru stabilizacji reżimu politycznego, jak również narzędzie realizacji priorytetów polityki zagranicznej Kremla jest stałą tendencją okresu dwóch prezydentur Władimira Putina, który postrzega środowisko specusług nie tylko jako zaplecze informacyjno-polityczne, lecz również strukturę ofensywno-defensywną wykorzystywaną do ochrony rosyjskiej niezawisłości oraz statusu imperium w przestrzeni postsowieckiej.

Zrozumienie wpływu specusług na geopolityczne schematy obrazuje specyfikę funkcjonowania państwa rosyjskiego o wyraźnie odradzających się aspiracjach imperialnych. Wprawdzie obecna instrumentalizacja środowiska specusług podyktowana dążeniem Władimira Putina do utrzymania monopolu

¹⁴ A. Dugin, *В кольце врагов*, http://www.apn-nn.ru/diskurs_s/82.html, [dostęp:29.12.2016].

Doroszczyk, J., Geopolityka rosyjskich specsiłżb – wpływ środowiska siłowego na Ideę Imperialnej Rosji, Przegląd Geopolityczny, 21, 2017, s. 101-116.

na władzę neutralizuje status specsiłżb jako „nowej szlachty”, ale nie redukuje roli struktur siłowych w kształtowaniu i konsolidowaniu imperialnej ideologii państwa rosyjskiego. Rola *siłowników* i specsiłżb oddaje specyfikę rosyjskiej, zorientowanej antyzachodnio wizji geopolitycznej, jak również odzwierciedla specyfikę funkcjonowania państwa rosyjskiego oraz stanowi istotny symbol autorytarnej kultury politycznej.

W aspekcie geopolitycznym rolą rosyjskich siłżb specjalnych jest przeciwdziałanie procesom destabilizacyjnym inspirowanym przez zachodnie siłżby wywiadowcze. Federalna Siłżba Bezpieczeństwa stanowi efektywne narzędzie realizacji zamierzeń politycznych Kremla, jak również geopolitycznych założeń rosyjskich władz w stosunkach międzynarodowych. Geopolityczna wizja wielkiej, imperialnej, niezależnej Rosji stanowi jedną z głównych ideologicznych podstaw zaangażowania FSB w działalność kontrwywiadowczą poza granicami Federacji Rosyjskiej, a w szczególności na obszarach, które w rosyjskiej optyce geopolitycznej uchodzą za sferę żywotnych interesów Rosji. W percepcji specsiłżb to stanowiący nieustanne zagrożenie „wrogi” Zachód inicjuje akcje propagujące ustrój demokratyczny wszędzie tam, gdzie nie sięgają jego wpływy, a tym samym dąży do destabilizacji oraz marginalizacji Rosji. Militaryzacja i nadekspozycja czynnika bezpieczeństwa państwowego w oficjalnej retoryce prezydenta Federacji Rosyjskiej Władimira Putina oraz konsolidacja stanu permanentnego zagrożenia ze strony zachodnich siłżb wywiadowczych sprzyja kreacji mitologicznego wizerunku specsiłżb jako swoistej elity państwa, wybitnych przedstawicieli narodu rosyjskiego, których poświęcenie sprawom Rosji oraz patriotyzm stanowi gwarancję utrzymania niezależnej, mocarstwowej pozycji Rosji zarówno w obszarze postradzieckim, jak i w skali globalnej.

Literatura

- Bateman, A., 2014, *The Political Influence of the Russian Security Services*, The Journal of Slavic Military Studies, 27(3).
- Borogan, I., Soldatow, A., 2011, *Новое дворянство. Очерки истории ФСБ*, United Press, Moskwa.
- Druzenko, G., 2009, *Геополитика от Патриарха: Царство Небесное vs «Русский миф*, Зеркало недели, 44(772),
- Dugin, A., 1997, *Основы геополитики*, Arktogea, Moskwa.
- Ebel, R.E., 2009, *The Geopolitics of Russian Energy: Looking Back, Looking Forward*, Center for Strategic & International Studies, Washington D.C.
- Krysztanowskaja, O., White, S., 2003, *Putin's Militocracy*, Post-Soviet Affairs, 19(4).
- Menkiszak, M. (red.), 2015, *Поздний Путин. Конец развития. Конец стабильности*, Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, Warszawa.

Doroszczuk, J., Geopolityka rosyjskich speczłużb – wpływ środowiska siłowego na Ideę Imperialnej Rosji, Przegląd Geopolityczny, 21, 2017, s. 101-116.

- O'Grady, B., 2009, *Clan Wars*, Confluence Investment Management, http://www.raymondjames.com/markpalios/pdfs/091123_weekly_report.pdf.
- Parland, T., 2005, *The Extreme Nationalist Threat in Russia. The Growing Influence of Western Rightist Ideas*, Routledge Curzon, London and New York.
- Sixsmith, M., 2010, *Putin's Oil: The Yukos Affair and the struggle for Russia*, Continuum, New York.
- Staar, R., 2004, *Siloviki Inside*, Perspective, vol. XVI, <https://www.bu.edu/iscip/vol14/Staar.html>.
- Wasiuta, O., 2016, *Geneza pojęcia i zmiany podejścia do wojny hybrydowej w zachodnim dyskursie politycznym i wojskowym*, Przegląd Geopolityczny, t. 17, s. 26-40.
- Weir F., 2003, *KGB Influence still felt in Russia*, 2003, The Christian Science Monitor, <http://www.csmonitor.com/2003/1230/p06s01-woeu.html>.

Geopolitics of Russian secret services – impact of *siloviki* on ideology of imperial Russia

In the article author analyzes the impact of siloviki on the main ideological orientation of Russian imperial geopolitics. Siloviki are the main group that supports the anti-Western ideology at Kremlin. Moreover they are still perceived as a nobility, the elite in Russian political system. They are also important in maintaining the stability of the Russian political regime. In the article Russian secret services are analyzed as an ideologically powerful group that exerts influence not only on ideology but also on the society. They are also understood as the main tool of reaching the political priorities of Russian Federation in the international environment. The article emphasizes that the siloviki are the main ideological background of the anti-Western Vladimir Putin's rhetoric.

Key words: geopolitics, imperial Russia, Putin, secret services, FSB, ideology, *siloviki*.